

MAKSIM PANGALEMBANA LAN MAKSIM ANORRAGA SAJRONE FILM “YOWIS BEN”

BERTHA DWI CHRISTINA

S-1 Jurusan Pendidikan Bahasa dan Sastra Daerah (Jawa), Fakultas Bahasa dan Seni, Universitas Negeri Surabaya
berthachristina@mhs.unesa.ac.id

Dr. Murdiyanto, M.Hum.

Dhosen Jurusan Pendidikan Bahasa dan Sastra Daerah (Jawa), Fakultas Bahasa dan Seni, Universitas Negeri Surabaya

ABSTRAK

Maksim pangalembana lan maksim anorrage minangka perangan saka prinsip katrapsilan basa. Kaloro maksim iki bisa dideleng saka pamilihane tembung kang dituturake dening manungsa. Tuturan kang dituturake dening paraga sajrone *film* “Yowis Ben”, nggunakake basa dialek Malangan lan ngamot bab humor. Adhedhasar tuturan kang ngamot bab humor kasebut bisa luwih gampang anggane nggoleki prinsip katrapsilan basa. Prinsip katrapsilan basa minangka salah sijine prinsip kang ana sajrone teori pragmatik kang nganalisis sawijining tembung utawa ukara sajrone tuturan kang kaket konteks. Tujuan saka panliten iki yaiku kanggo nggoleki wujud katrapsilan basa mligine maksim pangalembana lan maksim anorrage sajrone *film* “Yowis Ben”, lan topik utawa objek pacaturan kang bisa diarani katrapsilan basa sajrone *film* “Yowis Ben”.

Panliten iki kalebu jinis panliten kualitatif kang nggunakake metodhe panliten deskriptif kualitatif. Dhatane awujud tuturan antarane paraga sajrone *film* “Yowis Ben”. Dhata kasebut diolehi kanthi cara nyemak lan nyatet. Teknik semak digunakake kanggo mangerteni crita lan tuturan kang dituturake dening paraga, dene teknik catet digunakake kanggo nyatet tuturan mbaka tuturan kang didadekake traskrip naskah, kanggo nggampangake nalika analisis dhata.

Asil saka panliten iki yaiku anane prinsip katrapsilan basa, mligine maksim pangalembana lan maksim anorrage. Maksim pangalembana dituturake amarga anane apresiasi marang apa kang dideleng, dirasa, lan dilakokake dening wong liya. Dene maksim anorrage dituturake amarga anane rasa andhap asor, kang ngasorake awake dhewe utawa ora nggumedeke awake dhewe. Maksim-maksim kasebut ora namung dideleng saka tuturan, nanging uga saka konteks tiyap tuturan. Adhedhasar tuturan-tuturan sajrone *film* “Yowis Ben”, nuduhake yen katrapsilan basa mligine maksim pangalembana lan maksim anorrage kasebut digunakake nalika para paraga nggunakake tuturan kang ora langsung, anane jarak drajat antar paraga, lan anane jarak sosial antar paraga.

Tembung Wigati: Maksim Pangalembana, Maksim Anorrage, Pragmatik, Katrapsilan Basa, *Film* “Yowis Ben”.

BAB I

Ing bab purwaka iki, diprinci dadi limang subbab, yaiku (1) lelandhesane panliten, (2) underane panliten, (3) tujuwane panliten, (4) paedahe panliten, lan (5) panjlentrehan tetembungan. Luwih jangkepe ana ing ngisor iki.

LELANDHESAN PANLITEN

Basa minangka bab kang dibutuhake karo tiyap manungsa kanggo nampa lan menahi samubarang, kayata pesen, warta lan sapiturute kang bisa dimangerteni karo wong liya. Ana ing panganggonane, basa dibutuhake minangka sarana komunikasi. Basa dhewe bisa njlentrehake gagasan, panemu, raos, lan apa wae kang dikarepake bisa dimangerteni karo wong liyan. Basa digunakake ana ing ngendi wae kayata ing medhia massa.

Samajune jaman, bebrayan saka enom nganti sepuh kang seneng karo medhia elektronik amarga gampang anggane mangerteni apa wae adicarane. Bebrayan bisa nggunakake basa kanggo ngungkapake apa wae kang ana ing angen-angene, uga diwenahi raos lan anane *kreativitas*, bisa ndadekake sawijining karya kang bisa ditampa karo bebrayan liyane. Kayata adicara humor, sinetron, uga *film*. Akeh banget jinis *film* kang ana ing donya iki. Kayata *film* romansa, *film* komedi, *film* mistis, lan saliyan. Bebrayan bisa milih *film* jinis menapa kang disenengi.

Sajrone panliten iki, panliti njupuk *film* “Yowis Ben” amarga *film* iki disenengi bebrayan, yaiku kang kalebu jinis komedi. *Film* iki kagolong *film* kang nganggo basa Jawa ngoko dialek lan panggonan *film* iki ana ing

kutha Malang, amarga panulis saka *film* iki kuliah neng Malang lan bisa ndadekake *film* iki disenengi karo bebrayan sapa wae kamangka ora ngerti basa Jawa amarga ana alih basane. Saliyane iku, alur crita sajrone *film* iki uga nduweni alur kang bisa dimastani alur campuran. Amarga, paraga utama nyritakake kedadayan kang wis kelakon lan nyritakake kepriye sabanjure kedadayan iku. Saliyane iku, amanat utawa pesen kang ana sajrone *film* iki bisa ndadekake para pamirsa bisa njupuk pesen ngenani rakete kekancan kang ora bisa bubar namung amarga anane katresnan.

Adhedhasar tuturan-tuturan antarane paraga sajrone *film* kang diteliti, panliti bisa mangerteni kepriye basa kang digunakake antarane paraga, uga bisa ndeleng pamilihane tembung-tembung sajrone cecaturan antar paraga siji lan sijine kang digunakake taksih nggunakake prinsip *kesopanan* (katrapsilan). Prinsip-prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa iki kalebu bab kang bisa dianalisis saka teori pragmatik, amarga pragmatik minangka teori kang ngandharake ngenani basa kang bisa awujud tuturan kang kaiket konteks.

Miturut Leech, pragmatik minangka teori kang ngandharake ngenani basa kang digunakake sajrone komunikasi kanggo mangerteni sipat basa. Sajrone andharan pragmatik, nggayutake makna sawijining tuturan karo ilokusi tuturan kasebut. Makna sajrone pragmatik minangka bab kang ana gegayutan ing antarane telung bab (*triadic*). Makna sajrone pragmatik digayutake karo panutur utawa pamanggone basa. Tegese, pragmatik minangka teori ngenani makna lan kaiket karo situasi ujar utawa konteks (Leech terjemahan Oka, 2015:1-8).

Tuturan-tuturan kang ana bisa dadi dhasar analisis topik-topik ing kajian pragmatik iki kayata prinsip *kesopanan* (katrapsilan). Akeh kang bisa didadekake *objek* kanggo nlti prinsip *kesopanan* (katrapsilan) iki. Luwih cetha lan gampang yen nlti prinsip *kesopanan* (katrapsilan) sajrone tuturan kang ngamot bab humor. Amarga sajrone tuturan humor, panutur bisa kanthi sengaja utawa ora sengaja nggunakake basa kang ora kapenak kanggo mitra tutur sajrone cecaturan.

Kaya ing sajrone *film* “Yowis Ben” iki, kalebu *film* humor kang nduweni tuturan kang trep karo saperangan maksim sajrone prinsip *kesopanan* (katrapsilan). Kaya dene ing cuplikan tuturan kang kaya mangkene, (1) ‘Aku ora mung nonton *band*mu Mas, aku penggemarmu.. Fans, fans mu Mas!’ tuturan kasebut mujudake maksim pangalembana, amarga panutur menahi pangalembana marang mitra tutur yaiku mingka pemain *band* lan panutur menahi pangalembana yen dheweke minangka penggemar saka mitra tutur; (2) “Mbois iki. Awakdewe latihan durung mateng.” cuplikan tuturan kasebut nuduhake yen panutur nggunakake maksim

pangalembana, yaiku menahi pangalembana marang kancane kang luwih siyap nalika tampil dadi katon apik banget; (3) ‘Tapi iki temenan blas gak direken hlo Cak Jon’ cuplikan tuturan kasebut minangka tuturan kang kalebu maksim anorrage. Bisa mlebu maksim iki amarga panutur nduweni rasa andhap asor nalika dheweke WA marang kancane nanging ora dibales; (4) “Ya tapi nyaur.” tuturan kasebut minangka tuturan kang kalebu tuturan kang ngamot maksim anorrage, amarga panutur blaka yen dheweke duwe utang nanging wis disaur. Adhedhasar andharan kang kaya mangkono, panliten sajrone bab iki diwenahi irah-irahan “Maksim Pangalembana lan Maksim Anorrage sajrone *Film* “Yowis Ben””

UNDERANE PANLITEN

Adhedhasar jlentrehan ing lelandhesane panliten, mula underane panliten iki yaiku:

- 1) Kepriye wujud katrapsilan basa mligne maksim pangalembana (*appobation maxim*) lan maksim anorrage (*modesty maxim*) sajrone *film* “Yowis Ben”?
- 2) Apa wae topik utawa objek cecaturan kang bisa diarani katrapsilan basa sajrone *film* “Yowis Ben”?

TUJUWANE PANLITEN

Saka panliten iki, panliti nduweni tujuwan kanggo:

- 1) Ngandharake wujud katrapsilan basa mligne maksim pangalembana (*appobation maxim*) lan maksim anorrage (*modesty maxim*) sajrone *film* “Yowis Ben”.
- 2) Ngandharake topik utawa objek cecaturan kang bisa diarani katrapsilan basa sajrone *film* “Yowis Ben”.

PAEDAHE PANLITEN

Asil saka panliten ngenani analisis katrapsilan basa sajrone *film* “Yowis Ben” iki minangka panyengkuyung ing ilmu pragmatik mligine ing bab katrapsilan basa. Saliyane iku uga nduweni paedah liyane, yaiku:

- 1) Bisa didadekake referensi kanggo panliti liyane mligine kang ana gegayutan karo *film* lan katrapsilan basa.
- 2) Kanggo pendhidhikan supaya bisa migunani ing piwulang basa Jawa.

PANJLENTREHAN TETEMBUANGAN

Ing panliten ilmiah, panjlentrehan tetembungan nduweni teges kang wigati amarga katrangan ngenani tetembungan kang dianggo sajrone panliten. Mula bakal dijlentrehake tetembungan ing antarane yaiku:

- 1) *Film* “Yowis Ben” minangka salah sijine *film* kang minangka salah sawijiing medhia *kreativitas* kanggo narik kawigaten lan nduweni pesen utawa

amanat kang becik marang pamirsa. *Film* iki dianggit karo Fajar Nugros lan Bayu Eko Moektito (Bayu Skak) lan ditayangake ing *bioskop* sasi Februari 2018.

- 2) Katrapsilan basa minangka prinsip kang ana sajrone pragmatik uga carane panutur tumrap upaya ngregani lan ngormati mitra tutur, kang kaperang dadi nem maksim yaiku maksim wicaksana, maksim kaloman, maksim pangalembana, maksim anorrage, maksim sepakat, lan maksim simpati
- 3) Maksim pangalembana minangka salah sijine maksim sajrone prinsip katrapsilan basa. Maksim iki minangka maksim kang ngutamakake wong liya. Maksim pangalembana dhewe nduweni teges menahi aleman marang wong liya.
- 4) Maksim anorrage minangka maksim sajrone prinsip katrapsilan basa kang nggunakake raos andhap asor nalika tutur. Sajrone maksim anorrage iki, panutur ora oleh nggumedhekake awake dhewe nanging kedah ngasorake awak marang wong liya.

BAB II

TINTINGAN KAPUSTAKAN

Ing bab iki, bakal diandharake ngenani panliten-panliten sadurunge kang saemper, uga teori-teori kang cundhuk lan digunakake sajrone panliten kang arep diteliti. Luwih jangkepe kaya kang diandharake kaya ing ngisor iki.

Panliten Saemper

Panliten ngenani bab analisis prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa iki wis nate diteliti karo panliti liya. Semono uga panliten ngenani *film* uga wis nate diteliti. Panliten kang wis nate ngliti bab kang gegayutan karo bab iki kaya dene panliten-panliten ing ngisor iki.

Wakaimbang (2016), kanthi irah-irahan *Kesantunan Berbahasa Dalam Grup Facebook Forum Bahasa Indonesia Pada Mahasiswa Prodi Pendidikan Bahasa Dan Sastra Indonesia Fkip Unila Angkatan 2013 Dan Implikasinya Terhadap Pembelajaran Bahasa Indonesia Di SMA*. Asil panliten, total tuturan kang nggunakake maksim-maksim katrapsilan, yaiku yaitu maksim wicaksana sebanyak 15 dhata saka 17 realisasi dhata karo persentase sebesar 88.23%, maksim kaloman sebanyak 14 dhata saka 14 realisasi dhata karo persentase sebesar 100%, maksim pangalembana sajrone dhata ora ditemokake realisasinya, maksim anorrage sebanyak 13 dhata saka 22 realisasi dhata karo persentase sebesar 59%, maksim sepakat sebanyak 56 dhata saka 64 realisasi dhata karo persentase sebesar 87%, maksim sepakat sebagian sebanyak 4 dhata saka 64 realisasi dhata karo persentase

sebesar 12%, lan maksim simpati sebanyak 23 dhata saka 23 realisasi dhata karo persentase sebesar 100%.

Ihrom (2018), kanthi irah-irahan *Tindak Tutur Perlokusi sajrone Film Yowis Ben Karya Nugros lan Bayu Eko Moektito (Bayu Skak)*. Asil saka panliten iki ana telu, yaiku bentuk tutur perlokusi *film* Yowis Ben dibage dadi telu, (1) tutur perlokusi *film* Yowis Ben (ndadekake mitra tutur ngerti), (2) tutur perlokusi *film* Yowis Ben (ndadekake mitra tutur nglakokake), (3) tutur perlokusi *film* Yowis Ben (ndadekake mitra tutur mikirake). Tanggapan mitra tutur sajrone tutur perlokusi *film* Yowis Ben dibage dadi loro, yaiku (1) tindak ujar perlokusi kang ditampa lan ditampik. Tujuan panutur sajrone tutur perlokusi *film* Yowis Ben dbage dadi loro, yaiku (1) tindak tutur perlokusi karo tujuan muji lan ngwenenhi dorongan.

Panliten ngenani *film* “Yowis Ben” iki wis nate diteliti ing panliten sadurunge, nanging ana titikan kang beda saka paliten-panliten sadurunge, yaiku ing panliten iki nggunakake teori katrapsilan basa mligine maksim pangalembana (*appobation maxim*) lan maksim anorrage (*modesty maxim*), lan topik-topik kang ngamot prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa. Panliten iki munjerake ing loro maksim amarga sajrone *film* kang badhe diteliti luwih akeh ngenani maksim pangalembana (*appobation maxim*) lan maksim anorrage (*modesty maxim*) saengga bisa mangerteni luwih cetha ngenani loro maksim iki. Saliyane iku, ing panliten iki panliti nggunakake metodhe deskriptif kuantitatif. Dene metodhe pangumpulane dhata yaiku nggunakake teknik simak bebas libat cakap lan teknik catet. Banjur metodhe analisis nggunakake metodhe heuristik, mula panliten iki bisa dadi panjangkepan kanggo panliti-panliti sadurunge.

Basa

Basa minangka salah sawijining *sistem* sajrone proses pambentukan lan panggonane kang ngacu ing paugeran tartamtu miturut filologis, morfologis, utawa sintaksis. Minangka piranti komunikasi sosial, basa merlokake aplikasi kang nyata aujud ketrampilan sajrone njupuk informasi kang dirungu, bisa mujudake basa nalika tutur, lan bisa nangkap ide utawa gagasan kanthi apik saka medhia tulis kaya buku, gambaran, lan sapiturute (Basir, 2014:3).

Miturut Solehudin (2009:1) Basa yaiku salah sawijining titikan kang bisa mbedakake manungsa karo makluk-makluk liyane. Ilmu kang nyinaoni ngenani teges lan titikan basa iki dimastani ilmu linguistik. Linguistik kang ngliti ngenani bab-bab kang gegayutan karo basa sarta apa wae kang gegayutan karo bab kasebut sajrone menahi guna minangka alat sajrone antarane manungsa. Basa bisa dikaji saka akeh sudut lan menahi kawigaten kang khusus

ing bab-bab basa kang beda-beda sajrone hubungan utawa struktur kang beda-beda.

Pragmatik

Pragmatik minangka studi ngenani gegayutan antarane bentuk-bentuk linguistik lan panggonane sajrone bentuk-bentuk kasebut. Pragmatik uga narik kawigaten amarga sajrone pragmatik nglibatake kepriye bebrayan bisa mangerteni antarane siji lan liyane kanthi linguistik, nanging pragmatik bisa uga minangka pasinaon kang kedah mangerteni wong liya lan apa kang ana ing pamikiran wong liya (Yule, 2014:5-6).

Ibrahim (1993:278-281) ngandharake, yen pragmatik ana gegayutane karo makna tuturan kang dideskripsikake miturut pigunane. Kajaba iku, pragmatik uga kedah nimbangake gegayutan kang jangkep bentuk gramatikal ukara kang tuturake karo bab kahanan tuturan kang menahi *kontribusi* ing guna kasebut. Sajrone pragmatik, metodhe-metodhe kang asipat dominan, tuladhane implikatur utawa logika kang ringkes panutur lan mitratutur. Pragmatik uga ana gegayutane karo *interpretasi* ukara utawa tuturan sajrone konteks kang luwih amba, kang ngamot pemahaman wacana. Gegayutan sakabehane jinis makna non-literal, nanging uga kakuwatan lokusi, yaiku kang gegayutan karo dudutan kang digawe karo mitra tutur saka tuturan lan reaksi mitra tutur.

Tindak Tutur

Miturut Yule (2014:82-83), tindak tutur yaiku tindak tanduk kang disuguhake kanthi cara tuturan. Tindak tutur minangka sawijining bab sajrone proses komunikasi kang luwih ndeleng marang makna utawa teges tindak tanduk sajrone tuturane. Ana ing panggonane, tindak tanduk kang disuguhake kanthi ngasilake sawijining tuturan, ngandut telung tindak kang ana ana gegayutan antara siji lan liyane, yaiku (1) tindak lokusi yaiku minangka tindak dhasar saka tuturan utawa ngasilake sawijining tuturan linguistik kang nduweni makna (Yule, 2014:83); (2) tindak ilokusi yaiku apa kang dilakokake sajrone tindak nuturake samubarang (Ibrahim, 1993:304); (3) tindak perlokusi yaiku tindak tutur kanthi nglakokake sawijining tindak tanduk kanthi nuturake samubarang (Leech terjemahan Oka, 2015:316).

Tindak Ilokusi

Leech terjemahan Oka (2015:161-162), ngandharake yen dideleng saka tingkatan kang umum, tindak ilokusi nduweni fungsi-fungsi kang bisa digolongake dadi papat jinis, kang trep karo hubungan fungsi-fungsi kasebut lan tujuan-tujuan sosial arupa tidak tanduk kang ngandut trapsila lan pangkurmatan. Papat jinis iki yaiku kompetitif (*competitive*),

menyenangkan (*convival*), bekerja sama (*collaborative*), lan bertentangan (*conflictive*).

Ing antarane papat jinis ilokusi kasebut, kang nglibatake katrapsilan basa ialah jinis kang sapisan (kompetitif) lan jinis kang kaloro yaiku (menyenangkan). Sajrone ilokusi kompetitif, nduweni sipat trapsila kang *negatif*, dene ilokusi menyenangkan, nduweni sipat *positif*. Ana ing jinis katelu, ana saperangan kang kalebu trapsila lan ana kang ora, dene ing jinis kapapat kang nentang prinsip *kesopanan* (katrapsilan).

Prinsip Kesopanan (Katrapsilan)

Miturut Leech (terjemahan Oka, 2015:206-207), ngandharake prinsip *kesopanan* (katrapsilan) kasebut ana nem, yaiku maksim wicaksana, maksim kaloman, maksim pangalembana, maksim anorrage, maksim sepakat, lan maksim simpati.

Katrapsilan ana gegayutane karo norma-norma sosial lan minangka bentuk pakurmatan marang mitra tutur. Sajrone nutur, tuturan kang asipat ora trep kaya tuturan emosi kang ora bisa ditata lan ora merhatekake bab-bab ngenani tuturan luwih becik diadohi. Leech ngandharake yen prinsip *kesopanan* (katrapsilan) njaga keseimbangan sosial lan kabecikan hubungan sajrone cecaturan (Leech sajrone Rusminto, 2006:93).

Saka perinsip-prinsip kasebut, ana papat maksim kang nggayutake rong skala, yaiku skala rugi-untung lan skala puji-kecam. Papat maksim kasebut yaiku maksim wicaksana, maksim kaloman, maksim pangalembana, dan maksim anorrage. Dene rong maksim liyane, yaiku maksim sepakat lan maksim simpati, nggayutake sasekala, yaiku sekala sepakat lan sekala simpati. Senadyan antarane sekala siji lan liyane ana gegayutane, tiyap maksim nduweni pambada kang jelas, amarga tiyap maksim munjer ing skala kang beda karo skala liyane sajrone maksim-maksim katrapsilan (Leech sajrone Rusminto, 2006:94).

Maksim Wicaksana (*Tact Maxim*)

Maksim wicaksana diungkapake karo tuturan ilokusi-ilokusi impositif lan komisitif. Ana ing prinsip, maksim wicaksana yaiku (a) gawenen rugine wong liya dadi cilik, (b) gawenen utunge wong liya dadi gedhe. Maksim wicaksana ngutamakake ing wong liya. Leech ngandharake "*The tact maxim states: minimize the expression of beliefs which imply cost to other; maximize the expression of beliefs which imply benefit to other*" (Leech sajrone Jenny Thomas, 1996:160). Tuladhane kaya tuturan ing ngisor iki.

- (1) Eterake aku mulih.
- (2) Apa kowe kabotan ngeterake aku mulih?

Saka tuladha tuturan ing dhuwur, bisa dideleng yen tuturan (2) luwih santun tinimbang tuturan (1). Ing

tuturan (1) mitra tutur ora diwenehi pilihan kanggo nolak utawa nampik tuturane. Neng tuturan (1) panutur luwih meksa mitra tutur kanggo ngeterake mulih, senadyan durung ngerti mitra tutur gelem apa ora. Saka loro tuladha ing dhuwur, tuturan (2) luwih santun (Leech 1983, terjemahan Oka 2015:187-190).

Maksim Kaloman (*Generosity Maxim*)

Maksim kaloman ngutamakake tuturan ilokusi-ilokusi komisif lan impositif. Ing prinsip maksim kederwanan yaiku (a) gawenen untunge dhiri pribadi sacilike, (b) gawenen rugine dhirine dhewe luwih gedhe. Maksim kaloman ngutamakake ing dhiri pribadi. Leech ngandharake "*The Approbation maxim states: minimize the expression of beliefs which express dispraise of other; maximize the expression of beliefs which express approval of other*" (Leech sajrone Jenny Thomas, 1996:162). Kaya dene tuladha ing ngisor iki.

- (1) Awakmu bisa nyilihi montormu menyang aku.
- (2) Aku bisa nyilihi montormu menyang awakmu

Saka tuladha ing dhuwur, ukara (2) mujudake tuturan kang bisa mlebu sajrone maksim kaloman. Tuturan (2) dianggep luwih santun, amarga sajrone tuturan kasebut nuduhake untunge wong liya utawa mitra tutur, lan ing tuturan kasebut gawe rugi awake dhewe utawa panutur. Dene ing tuturan (1) nuduhake tuturan kang ora santun, utawa bisa dimastani nglanggar maksim kaloman. Amarga ora nuduhake utawa walikane saka prinsip maksim kaloman, yaiku luwih ngutamakake untung ing awake dhewe lan rugi ing wong liya (Leech 1983, terjemahan Oka 2015:210-211).

Maksim Pangalembana (*Appobation Maxim*)

Maksim pangalembana diandharake karo tuturan ilokusi-ilokusi ekspresif lan asertif. Ing prinsip maksim pangalembana yaiku (a) ngala-ala wong liyan luwih sithik, (b) ngalem wong liya luwih akeh. Maksim pangalembana ngutamakake wong liya. Leech ngandharake "*The Generosity maxim states: minimize the expression of benefit to self; maximize the expression of cost to self*" (Leech sajrone Jenny Thomas, 1996:162). Tuladhane kaya dene ing ngisor iki.

- (1) Masakanmu enak banget!
- (2) Masakanmu ora enak blas!

Saka loro tulaadha ing dhuwur, tuturan (1) kalebu tuturan kang ngamot maksim pangalembana. Dene tuturan (2) kalebu tuturan kang nglanggar maksim pangalembana. Tuturan (2) iki luwih ora ditrima karo wong liya utawa mitra tutur. Ana ing tuturan liya, kanggo ngungkapake tuturan kang ngamot rasa ora gelem dituturake kaya ing ngisor iki.

- (1) A: Apa awakmu seneng buah alpukat iki?

B: Ana alpukat kang luwih enak

Ing sajrone tuturan iki, wis biyasa digunakake kanggo ngala-ala nanging diuturake kanthi bentuk nyilikake teges (*understatment*). Maksim pangalembana nglibatake yen pangalembana kasebut pancen ora bisa diwenehake. Karo tembung liya, kurange pangalembana ngamot implikasi *kecaman* (Leech 1983, terjemahan Oka 2015:212-214).

Maksim Anorrage (*Modesty Maxim*)

Maksim anorrage diandharake karo tuturan ilokusi-ilokusi ekspresif dan asertif. Pada prinsip maksim anorrage yaiku (a) ngalem awake dhewe luwih sithik, (b) ngala-ala awake dhewe luwih akeh. Maksim karendahan ati, ngutamakake awake dhewe. Leech ngandharake "*The Modesty maxim states: minimize the expression of praise of self; maximize the expression of dispraise to self*" (Leech sajrone Jenny Thomas, 1996:163). Kaya dene tuladha ing ngisor iki.

- (1) Trimanen hadhiah kang cilik iki minangka tandha penghargaan saka kita.
- (2) Trimanen hadhiah kang gedhe iki minangka tandha penghargaan saka kita.

Tuturan (1) nyilikake teges kemurahan ati awake dhewe dianggep normal, nanging ora samesthine digedhegedhekake. Kaya ing tuturan (2), bisa dimastani yen nglanggar maksim anorrage ateges umuk lan kalebu planggaran sosial. Kaya dene tuturan ing bebrayan Jepang ing ngisor iki.

- (3) A: Wah apik banget kebonmu, latare apik lan amba, apik banget!

B: Ah, ora bener, kita ora ngrawat maneh, dadi ora apik kang kita pengini.

A: Ora, aku ora sarujuk, nanging amarga latar kang amba banget, pasti abot anggone ngrawat ijenan; senadyan kahanane kaya mangkono, awakmu kasil anggone ndadekake kebon iku endah; tiyap awakdhewe liwat pasti katon endah.

B: Ora, sithik wae ora.

Adhedhasar tuturan (3) nuduhake anane maksim anorrage. Tuturan kasebut dicuplik saka Miller, 1967:289-290. Sajrone tuturan kasebut kedadeyan nalika dialem terus nanging pangalembana kasebut ditolak terus kang nuduhake maksim anorrage (Leech 1983, terjemahan Oka 2015:214-216).

Maksim Sepakat (*Agreement Maxim*)

Maksim sepakat diutamakake karo tuturan ilokusi-ilokusi ekspresif lan asertif. Ing prinsip maksim sepakat (a) ngupayakake supaya sepakat antarane awake dhewe karo wong liya namung

sekedhik, (b) ngupayakake supaya sepakat antarane awake dhewe karo wong liya luwih akeh. Leech ngandharake “*The Agreement runs as follows: minimize the expression of disagreement between self and other; maximize the expression of agreement between self and other*” (Leech sajrone Jenny Thomas, 1996:160). Bisa dideleng kaya tuladha ing ngisor iki.

- (1) A: Pamerane mnarik banget ta?
B: Ora, pamerane gak mnarik blas.
- (2) A: Basa Inggris iku basa kang angel disinaoni.

B: Bener, ning tata basane rada gampang.

- (3) A: Buku iku ditulis apik banget.
B: Iya, secara sakabehane pancen apik, ning ana saperangan bab kang mboseni.

Adhedhasar tuturan ing dhuwur, tuturan (2) lan (3) nggambarake nglanggar sepakat sebagian luwih asring disenengi tinimbang nglanggar sepakat sakabehane kang dituturake ing tuturan (1). Tuturan-tuturan ing dhuwur kalebu tuturan kang nglanggar maksim sepakat.

Maksim Simpati (*Sympathy Maxim*)

Maksim simpati diandharake karo tuturan ilokusi-ilokusi ekspresif lan asertif. Ing prinsip maksim simpati yaiku (a) ngurangi raos simpati utawa mesakne antarane awake dhewe karo wong liya nganti sekedhik, (b) mundhaki raos simpati kang paling akeh antarane awake dhewe karo wong liya. Kaya dene tuladha ing ngisor iki.

- (1) Aku melu susah krungu ngenani kucingmu.
- (2) Aku seneng banget krungu ngenani kucingmu.

Ing kene katon banget yen maksim simpati gedhe banget ing tuturan (1).

Tuturan melu susah (bela sungkawa) kang nuturake ngenani rasa prihatin saka sawijining kedadeyan. Dene tuturan (2) nuduhake tuturan kang nglanggar maksim simpati (Leech 1983, terjemahan Oka 2015:218-219).

Film “Yowis Ben”

Film “Yowis Ben” ditayangake ana ing bioskop tanggal 22 Februari 2018. Film “Yowis Ben” iki minangka bentuk rasa tresnane Bayu Skak marang basa kang digunakake wiwit cilik, yaiku basa Jawa. Sajrone film “Yowis Ben” nggunakake 80% basa Jawa lan 20% basa Indonesia.

Tuturan kang ana sajrone film “Yowis Ben”, bisa dideleng yen akeh kang nggunakake basa kang ora samesthine. Nanging ing bab iki, panulis naskah nggunakake basa Malang kang ing saben dinane wis biyasa nggunakake basa kang kaya mangkono. Bab iki, kang ndadekake Yowis Ben diteliti kanthi prinsip

kesopanan (katrapsilan) basa, amarga sajrone prinsip kasebut anane ragam budaya kang bisa mbedakake budaya ing sawijining panggonan beda karo panggonan liya (Leech terjemahan Oka, 2015:206). Adhedhasar kahanan basa kang digunakake panulis nggunakake basa dialeg Malang, digunakake prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa kang *absolut*. Tegese ana ilokusi-ilokusi kang dhasare trapsila lan ana ilokusi-ilokusi kang dhasare ora trapsila. Senadyan nggunakake basa dialeg Malang, nanging saka prinsip kasebut bisa dibedakake saka tuturan kang digunakake, dudu saka gaya tuturane.

Kerangka Teori

Teori kang digunakake sajrone panliten iki yaiku teroi katrapsilan basa saka Leech. Leech ing bukune ngandharake ngenani prinsip-prinsip sajrone pragmatik. Ing kene, panliti nggunakake teori saka Leech, yaiku saka buku kang wis diterjemahake karo Oka. Leech ngandharake, yen prinsip-prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa sajrone pragmatik, nduweni nem maksim, yaiku maksim wicaksana (*tact maxim*), maksim kaloman (*generosity maxim*), maksim pangalembana (*approbation maxim*), maksim anorrage (*modesty maxim*), maksim sepakat (*agreement maxim*), lan maksim simpati (*sympathy maxim*) (Leech 1983, terjemahan Oka 2015:206-207).

Saka maksim-maksim kang ana sajrone prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa, ing kene Leech mbage-bage saka nem maksim kasebut dadi loro-loro. Golongan kang sapisan yaiku maksim wicaksana lan maksim kaloman, yaiku kang nggunakake skala rong kutub, untung-rugi. Kaloro yaiku maksim pangalembana lan maksim anorrage, yaiku kang nggunakake skala rong kutub, pangalembana-kecaman. Lan pungkasan yaiku maksim sepakat lan maksim simpati, yaiku kang nggunakake skala sakutub, sepakat (Leech 1983, terjemahan Oka 2015:207).

Leech sajrone Rahardi (2005:66-68), ngandharake ngenani skala *kesopanan* (katrapsilan). Ing kana, Lecch ngandharake ana skala katrapsilan. Skala katrapsilan iki digunakake kanggo nemtokake tuturan kang dituturake dening panutur utawa mitra tutur nggunakake katrapsilan basa apa ora. Skala-skala katrapsilan kasebut kaya ing ngisor iki.

- (1) *Cost-benefit scale* utawa skala rugi lan untung, nuduhake marang gedhe cilike rugi lan untung kang kedadeyan ing tindak tutur sawijining tuturan. Yen tuturan iku luwih ngrugikake panutur, dadi luwih dianggep santun tuturan kasebut. Mangkono sawalike, yen tuturan kasebut nguntungake panutur, dadi luwih dianggep ora santun tuturan kasebut.
- (2) *Optionally scale* utawa skala pilihan, nuduhake marang akeh thithike pilihan kang ditawakake panutur marang mitra tutur sajrone tuturan. Yen tuturan

kasebut bisa ndadekake panutur utawa mitra tutur nemtokake pilihan kang akeh, bisa dianggep luwih santun tuturan kasebut.

- (3) *Indirection scale* utawa skala ketidaklangsungan, nuduhake marang pringkat langsung lan ora langsung maksud saka sawijining tuturan. Yen tuturan kasebut nduweni sipat langsung, bakal dianggep ora santun tuturan kasebut, sawalike yen luwih ora langsung maksud saka sawijining tuturan, dianggep santun tuturan kasebut.
- (4) *Authority scale* utawa skala keotoritasan, nuduhake marang hubungan status sosial antarane panutur lan mitra tutur kang kedadeyan ana ing sawijining tuturan. Yen luwih adoh jarak pringkat sosial antarane panutur lan mitra tutur, tuturan kang digunakake tuturan santun. Sawalike, yen luwih cedhek pringkat status sosial ing antara kalorone, bisa luwih ora santun sajrone tuturan kasebut.
- (5) *Sosial distance scale* utawa skala jarak sosial, nuduhake marang pringkat hubungan sosial antarane panutur lan mitra tutur. Bisa dideleng yen luwih cedhak jarak pringkat sosial ing antara kalorone, bisa ndadekake kurange katrapsilan sajrone tuturan. Sawalike, yen luwih adoh jarak pringkat sosial, bisa luwih santun tuturan kasebut. Bisa dideleng yen tingkat akrab hubungan antarane panutur lan mitra tutur bisa nemtokake pringkat katrapsilan basa kang digunakake nalika tutur.

BAB III

METODHE PANLITEN

Ing sajrone bab iki, isine ngenani kepriye metodhe kang digunakake panliti. diprinci dadi nem subbab, yaiku (1) ancangan panliten, (2) dhata lan sumber dhata, (3) instrumen panliten, (4) tata cara pangumpulane dhata, (5) tata cara njlentrehake dhata, lan (6) tata cara nyuguhake asil panliten. Luwih jangkepe ana ing ngisor iki.

Ancangan Panliten

Panliten ngenani analisis katrapsilan sajrone *film* “Yowis Ben” iki kalebu panliten kualitatif. Jinis panliten kualitatif yaiku tata cara panliten kang ngasilake dhata deskriptif, kang dijupuk kanthi cara *holistik* wutuh, Bodgan lan Taylor (ing Moleong, 2001:3).

Panliten iki kalebu linguistik sinkronis. Diarani sinkronis amarga sinkronis dhewe minangka linguistik kang mbahas basa ing wektu tartamtu utawa sawektu lan nggunakake dhata basa sajaman utawa samangke (Dhanawaty, 2017:12-13). Ing kene, panliti nggunakake basa sajrone *film* “Yowis Ben” kang ana ing Februari taun 2018.

Panliten iki arep nliti kanthi titingan pragmatik, awit saka kuwi, panliten iki nduweni ancas kanggo ngandharake asiling panliten kang awujud dhata tanpa ngowah-owahi dhata. Ing panliten iki nggunakake analisis heuristik, yaiku jinis analisis mecahake underane panliten sajrone *menafsirkan* sawijining tuturan. *Menafsirkan* ing kene miturut KBBI, yaiku nangkep maksud saka tuturan, ora namung kanthi apa anane wae, nanging uga nggunakake apa kang *tersirat* (karo ngandharake pamanggihe dhewe).

Sumber Dhata lan Dhata Panliten

Sumber dhata yaiku subjek kang bisa ditentukake. Sumber dhata iki minangka sumber papan dhata kang dibutuhake panliti. Sumber dhata iki bisa nuwuhake sawijining bakal minangka objek panliten. Arikunto (2006:129) ngandharake menawa sumber dhata iku saka wong kang njawab pitakonan utawa responden, bisa arupa tulisan utawa pangocapan. Dene sumber dhata minangka subjek panliten yaiku arupa vidheo *film* “Yowis Ben” kang ngamot tembung, frase, klausa, ukara. Ing ngisor iki babag utama kang ana sajrone *film* “Yowis Ben”.

Minangka bahan panliten, sajrone dhata ngamot objek panliten lan bab liyane kang mbentuk dhata, kang dimastani konteks. Dadi, dhata panliten yaiku objek panliten lan konteks (Mahsun, 2005:18-19). Sudaryanto (1993:3), menehi watesan dhata minangka bahan panliten, yaiku bahan dadi kang ana amarga pamilihane maneka warna tuturan. Dhata minangka objek panliten yaiku basa cecaturan utawa tuturan-tuturan kang digunakake utawa dituturake dening para paraga sajrone *film* “Yowis Ben”.

Instrumen Panliten

Instrumen panliten yaiku piranti utawa cara kanggo njaring dhata kang dibutuhake ing pangumpulane dhata panliten. Instrumen utama sajrone panliten iki yaiku *human instrument*, yaiku manungsa utawa panliti minangka instrumen panliten. Dene piranti panyengkuyung kang digunakake tumrap panliten iki yaiku vidheo *film* “Yowis Ben”, lan nggunakake piranti liyane, yaiku: (1) buku lan alat tulis kanggo nulis objek panliten, yaiku cecaturan sajrone *film* “Yowis Ben”, (2) alat tulis (buku lan bolpen) kang digunakake kanggo pengkodhean lan nglompokake dhata, (3) laptop kanggo muter vidheo *film* “Yowis Ben”, (4) *sound* utawa *headset* kanggo ngrungokakake cecaturan supaya bisa luwih cetha saengga ora ana kang kleru.

Tata Cara Pangumpulane Dhata

Teknik kang digunakake kanggo ngumpulake dhata yaiku teknik semak lan teknik catet. Sajrone teknik iki, panliten langsung nyatet tuturan mbaka tuturan, ora melu langsung anggone nemtokake pambentukan

pamunculane dhata, nanging namung minangka pemerhati marang calon dhata. Sajrone proses pangumpulane dhata ana saperangan proses kang ana ing ngisor iki.

- (1) Panliti njupuk utawa ngundhuh vidheo *film* “Yowis Ben” kanggo dhata panliten iki saka sosial medhia *YouTube*.
- (2) Panliti nyemak *film* kasebut ora namung sepisan kanggo mangerteni *film* kasebut.
- (3) Panliti nyemak lan nyatet tuturan kang ana sajrone *film* kasebut. Saben tuturan ditulis panliti supaya ora anane kleru anggone nyerat transkrip naskah.
- (4) Sawise dhata nglumpuk, panliti nggolongake tuturan kasebut dadi babag-babag lan nggawe panyendhak kanggo nggampangake nalika analisis dhata.

Tata Cara Njlentrehake Dhata

Analisis dhata yaiku proses njlentrehake dhata kang tujuane kanggo mangsuli prakara-prakara kang ana sajrone panliten lan supaya luwih gamblang anggone nлити prakara. Sajrone proses analisis dhata iki ana perangan prosedur, yaiku :

- (1) Ngumpulake dhata kang ana.
- (2) Nyeleksi dhata, asil catetan. Panliti nyeleksi dhata kang ngamot cecaturan kanthi tliti lan disambungake karo underane panliten. Nglakokake bab iki supaya prakara kang bakal diudhari bisa kawedhar kanthi cetha tumrap pamaca.
- (3) Klasifikasi dhata. Klasifikasi dhata minangka upaya nggolongake adhedhasar kategori tartamtu kang dianggo panliti. Tahapan iki wigati banget anggone ditindakake sabab supaya proses klasifikasi dhata bisa cetha antarane dibutuhake klawan ora dibutuhake.
- (4) Penganalisan dhata. Sawise diklarifikasi dhata diperang miturut tataran utawa prakara kang ana, banjur dhata dianalisis, kanggo njawab instrumen sajrone panliten iki. Panliti nyoba ngungkapake, menahi tuladha, sarta njupuk dudutan.

Tata Cara Nyuguhake Asil Panliten

Sajrone panliten iki, tata cara anggone nyuguhake asil panliten disuguhake kanthi cara *informal*. Miturut Sudaryanto (1993:145) ngandharake yen cara nyuguhake dhata *informal* yaiku cara nyuguhake asile dhata kang wis diandharake kanthi cara deskriptif kang nggunakake tembung-tembung kang lumrah. Tata cara nyuguhake asil panliten kang *informal*, kaya ing ngisor iki.

BAB I : Ngandharake lelandhesane panliten, underan panliten, ancasa panliten, paedah panliten, lan panjentrehane tetembungan.

BAB II : Ngandharake panliten kang saemper lan lelandhesan teori kang digunakake sajrone panliten.

BAB III : Ngandharake jinis panliten, dhata lan sumber dhata, instrumen panliten, tata cara pangumpulane dhata, tata cara njlentrehake dhata, lan tata cara nyuguhake asil panliten.

BAB IV : Ngandharake andharan lan panjentrehane dhata.

BAB V : Ngandharake dudutan lan pamrayoga.

BAB IV

ANDHARAN ASIL PANLITEN

Ing sajrone bab iki, panliti nyuguhake asil saka pangumpulane dhata lan njawab apa wae kang wis dadi underane panliten, Bab-bab kang badhe diandharake yaiku ngenani (1) wujud katrapsilan basa sajrone *film* “Yowis Ben”, lan (2) topik utawa objek cecaturan kang bisa diarani katrapsilan basa sajrone *film* “Yowis Ben”. Luwih cethane kang badhe dijlentrehake ing ngisor iki.

Wujud Katrapsilan Basa sajrone Film “Yowis Ben”

Katrapsilan basa dhewe nduweni nem maksimum, yaiku maksimum wicaksana, maksimum kaloman, maksimum pangalembana, maksimum kesederhanaan, maksimum sepakat, lan maksimum simpati. Dene sajrone *film* “Yowis Ben”, maksimum-maksimum katrapsilan basa kang manjila ing *film* iki yaiku maksimum pangalembana lan maksimum anorrage, kang badhe diandharake lan dijlentrehake ing ngisor iki.

Maksim Pangalembana sajrone Film “Yowis Ben”

Maksim pangalembana neng kene minangka salah sijine maksimum sajrone prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa. Maksim pangalembana yaiku maksimum kang digandhenge karo maksimum anorrage. Sajrone maksimum iki, maksimum pangalembana minangka maksimum kang ngutamakake ana ing wong liya (dudu awake dhewe). Kanggo mangerteni bab iki, tuladhane bisa dideleng ana ing ngisor iki.

(1) B : “Neng Malang iki sejuk, udharane masih segar. Sesejuk hatiku saat ini hehe hatiku sing mung isine Susan Susan Susan...”

‘B : “*Di Malang ini sejuk, udaranya masih segar. Sesejuk hatiku saat ini hehe hatiku yang isinya hanya Susan Susan Susan...*”

(YB. B 12. Kc 192)

Cuplikan tuturan (5), tuturan saka panutur minangka nom-noman lanang kang isih sekolah. Tuturan iki kedadeyan ana ing dalan nalika panutur lagi nuju neng

sekolahan. Kahanan panutur nalika nutur kasebut bungah banget.

Panutur kang minangka anak saka kang adol sega pecel, lagi neng dalan amarga ngeterake pesenan sega pecel. Dina iku kang lagi pesen pecel yaiku arek wadon kang lagi ditresnani karo panutur, yaiku Susan. Panutur bungah banget lan ora nyangka yen arek kang ditresnani bisa pesen sega pecel lan kedadeyan kasebut bisa ndadekake panutur bisa cethukan karo Susan.

Adhedhasar cuplikan tuturan ing ndhuwur, nuduhake yen anane panganggonane prinsip katrapsilan basa. Prinsip *kesopanan* (katrapsilan) kang digunakake yaiku maksim pangalembana. Neng kene, kang nggunakake maksim pangalembana yaiku panutur. Ing cuplikan kasebut, panutur lagi ana neng dalan tumuju sekolah. Nalika neng dalan, dheweke ngrasa bungah amarga arek wadon sasekolahan kang disenengi lagi pesen pecel marang dheweke. Banjur panutur uga muji kahanan dina iku neng Malang, yen hawane lagi sejuk utawa seger, kaya apa kang dirasa dina iku yaiku seneng amarga arep ketemu karo kang ditresnani. Maksim pangalembana uga bisa dibuktekake kanthi dhata ing ngisor iki.

- (2) Y : “Hlo saiki?”
 : “Loh sekarang?”
 D : “Iya saiki seh.. Mangga-
 mangga.”
 : “Iya sekarang sih.. Mari mari.”
 B : “Wih wih..” (keplok-keplok)
 : “Wih wih.. (tepuik tangan)”
 (YB. B 15. Kc 198)

Cecaturan (2), cuplikan cecaturan antarane panutur yaiku nom-noman lanang, lan mitra tutur sapisan nom-noman lanang, lan mitra tutur kaloro uga nom-noman lanang. Katelune padha-padha isih sekolah, lan cecaturan iki kedadeyan ana ing sekolah yaiku neng ruang musik.

Ing cuplikan cecaturan kasebut mitra tutur sapisan lan kaloro nduweni grup *band* anyar lan lagi nggoleki personil kanggo njangkepi *band* kasebut. Ing dina iku, panutur pengin melu audhisi amarga pengin gabung neng *band* anyar kasebut. Nalika audhisi, mitra tutur sapisan nyumanggakake panutur dolanan drum. Nalika panutur lagi dolanan drum, kaloro mitra tutur kasebut seneng, kaget, lan ora nyangka yen panutur bisa dolanan drum kanthi apik lan sae.

Adhedhasar cecaturan kasebut, nuduhake anane panganggonane prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa. Cecaturan kasebut nggunakake prinsip *kesopanan* (katrapsilan) yaiku maksim pangalembana. Neng kana, kedadeyane yaiku nalika panutur nampilake kamampuane dolanan *drum*. Mitra tutur sapisan lan mitra tutur kaloro rumangsa kaget sawise ndeleng lan ngrungokake panutur dolanan *drum*. Mitra tutur kaloro ora nyangka yen panutur bisa dolanan *drum* kanthi sae. Saengga mitra tutur kaloro menahi pangalembana marang panutur. Maksim

pangalembana uga bisa dibuktekake kanthi dhata ing ngisor iki.

- (3) TB : “Iku hlo. Yowis *Band*.”
 : “Itu loh. Yowis *Band*.”
 B : “Yowis *Band*. Apik, apik,
 apik.”
 : “Yowis *Band*. Bagus, bagus,
 bagus.”
 TB : “Ora nganggo ‘D’.”
 : “Tidak pakai ‘D’.”
 B : “Ora nganggo ‘D’ brarti Yowis
 B-e-n.”
 : “Tidak pakai ‘D’ berarti Yowis
 B-e-n.”
 (YB. B 19. Kc 204)

Cuplikan cecaturan (3) ing ndhuwur, cecaturan antarane panutur yaiku dewasa lanang, lan mitra tutur nom-noman lanang. Ing kene, panutur lan mitra tutur ora ana sesambungan, panutur minangka tukang adol bakso, lan mitra tutur minangka siswa SMA. Pecaturan iki kedadeyan ana ing studio musik, yaiku panggonan kang dadi panggon tuwuhe jeneng “Yowis Ben”.

Ing cuplikan cecaturan ing ndhuwur, nuduhake mitra tutur lan kanca-kancane lagi kawitan menyang studhio musik kanggo latihan *band* anyare. Mitra tutur banjur mesen sajam kanggo latihan. Karyawan studhio kasebut takon menyang mitra tutur lan kanca-kancane jeneng saka *band* kasebut apa kanggo didhata. Mitra tutur bingung amarga *band* anyare isih durung nduweni jeneng. Kanca-kancane mitra tutur banjur padu ngenani jenenge *band*. Nalika padu, karyawan studhio kasebut ngrungokake tembung “ya wis” kang dituturake para personil, banjur ditulis dadi jeneng *band*. Banjur neng kana ana uga tukang adol bakso kang menahi weruh marang mitra tutur yen wis ana jeneng kanggo grup *band* kasebut.

Adhedhasar cuplikan cecaturan ing ndhuwur, nuduhake yen anane panganggonane prinsip katrapsilan basa. Prinsip *kesopanan* (katrapsilan) kang digunakake yaiku maksim pangalembana. Neng kene, kang nggunakake maksim pangalembana yaiku mitra tutur. Mitra tutur kang ngerteni yen jeneng kanggo *band* anyare wis ana banjur ndeleng jenenge neng papan. Sawise maca jenenge, mitra tutur langsung mesem, dheweke seneng amarga jenenge trep karo apa kang dikarepake. Banjur mitra tutur ngalem jeneng grup *band* anyare kasebut kang dirasa unik lan ora ana kang madhani. Maksim pangalembana uga bisa dibuktekake kanthi dhata ing ngisor iki.

- (4) N : “Ok, iki omahku.”
 : “Ok, ini rumahku.”
 B : “Wih omahe Nando!”
 : “Wih rumahnya Nando!”
 (YB. B 21. Kc 205)

Cuplikan cecaturan (16), yaiku cecaturan antarane panutur yaiku nom-noman lanang, lan mitra tutur nom-

nomon lanang. Kalorone padha-padha isih sekolah. Cecaturan iki kedadeyan nalika bengi lan panggonane ana neng ngarep omahe panutur.

Panutur lan mitra tutur kan lagi cecaturan sawise mari latihan *band*. Marine latihan *band* kang bengi banget ndadekake panutur ngejak kanca-kancane menyang omahe. Panutur ngejak kanca-kancane personil *band* menyang omahe kanggo nggarap PR amarga sesuk ditumpuk. Kanca-kanca liyane kang sarujuk karo idhene panutur banjur bareng-bareng menyang omahe panutur. Antarane studhio musik lan omahe panutur rada adoh lan kena macet, ndadekake panutur lan kanca-kancane tekan omah bengi banget.

Adhedhasar cuplikan cecaturan ing ndhuwur, nuduhake yen anane panggonane prinsip katrapsilan basa. Prinsip *kesopanan* (katrapsilan) kang digunakake yaiku maksim pangalembana. Neng kene, kang nggunakake maksim pangalembana yaiku mitra tutur. Ing cuplikan kasebut, panutur lan mitra tutur lagi wae tekan omahe panutur. Banjur mitra tutur menehi apresiasi awujud pangalembana marang omahe panutur. Mitra tutur kandha kang kaya mangkono biyasane nduweni teges yen omahe panutur iku bisa luwih apik utawa luwih gedhe saka omahe mitra tutur. Tujuwan saka mitra tutur kasebut kanggo menehi apresiasi marang omahe kancane.

Maksim Anorrage sajrone Film “Yowis Ben”

Maksim anorrage neng kene minangka salah sijine maksim sajrone prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa. Maksim anorrage yaiku maksim kang digandhenge karo maksim pangalembana. Sajrone maksim iki, maksim anorrage minangka maksim kang ngutamakake awake dhewe (dudu wong liya). Tegese, menehi tuturan kang ngemot raos andhap asor, saengga ora nyumbangake awake dhewe marang wong liya. Kanggo mangerteni bab iki, tuladhane bisa dideleng ana ing ngisor iki.

- (5) D : “Dudu awakmu. Wadon-wadon iku mesem nang dhapurane arek lanang iku hlo.”
‘*Bukan kamu. Perempuan-perempuan itu tersenyum ke anak laki-laki itu loh.*’
B : “Healah.”
‘Oh.’
D : “Kene iki sapa.”
‘*Kita ini siapa.*’
(YB. B 6. Kc 188)

Ing cuplikan cecaturan (4), kedadeyan cecaturan antarane panutur lanang lan mitra tutur lanang. Kalorone kalebu isih nom-noman, yaiku isih sekolah neng SMA. Cecaturan kasebut dilakokake ana ing kantin sekolah.

Neng tuturan kasebut nuduhake yen panutur lan mitra tutur lagi cecaturan neng ngarep mejane ana telu nom-noman wadon. Panutur crita marang mitra tutur yen dheweke tau nyedhaki loro nom-noman wadon kang ana neng ngarepe kasebut. Nalika crita, mitra tutur ndeleng salah siji nom-noman wadon kang lagi mesem. Mitra tutur ngrasa yen nom-noman wadon kasebut mesem menyang awake. Mitra tutur ngerti yen nom-noman wadon kasebut ora mesem meyang mitra tutur nanging menyang wong liya.

Adhedhasar cuplikan cecaturan ing dhuwur kalebu cecaturan kang nggunakake prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa. Kang nggunakake prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa yaiku panutur. Prinsip *kesopanan* (katrapsilan) kang digunakake panutur yaiku maksim anorrage. Nalika mitra tutur ngrasa yen arek-arek wadon padha suwe anggane ndeleng dheweke lan mitra tutur. Panutur kandha yen arek-arek wedok kasebut ora ndeleng awake dhewe nanging wong liya. Mitra tutur bajur ngomong yen ora oleh sumbang lan ngrasa apik, nanging kudu legawa lan nrima apa anane. Maksim anorrage uga bisa dibuktekake kanthi dhata ing ngisor iki.

- (6) S : “Kamu ini siapa sih?”
‘Awakmu sapa ta?’
B : “Aku Bayu, San. Pecel boy.”
(YB. B 9. Kc 190)

Cuplikan cecaturan (5) antarane panutur yaiku nom-noman wadon, lan mitra tutur nom-noman lanang. Kalorone padha-padha isih sekolah, lan kedadeyan cecaturan iki wayah awan, ana ing kelas.

Neng kana, panutur lan mitra tutur lagi cecaturan ana ing njero kelas. Mitra tutur marani panutur amarga dheweke mau bengi di *whatsapp* karo panutur. Nalika mitra tutur marani panutur, panutur bingung ngenani mitra tutur. Akhire panutur takon marang mitra tutur sapa dheweke sabenero. Banjur mitra tutur mangsuli pitakonan saka panutur yen dheweke yaiku pecel boy. Dimastani pecel boy amarga dheweke saben budhal menyang sekolahan mesti nggawa dodolan arupa sega pecel.

Adhedhasar cuplikan cecaturan kasebut nuduhake anane prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa. Prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa kang digunakake yaiku maksim anorrage. Neng cecaturan kasebut kang nggunakake katrapsilan basa yaiku mitra tutur. Mitra tutur ing kene diawani nggunakake maksim anorrage amarga dheweke ora ngrasa isin marang jenenge kang diganti karo arek-arek dadi Pecel Boy. Mitra tutur diganti karo kanca-kancane amarga saben dina menyang sekolah nggawa sega pecel lan didol menyang kanca-kancane. Maksim pangalembana uga bisa dibuktekake kanthi dhata ing ngisor iki.

- (7) BJ : “Le, eling-elingen iki.. Aja nyusahna awake dhewe kanggo wong liya. Uripe kene kaya isah-isahan iku hlo. Sik semrawut.”
‘Nak, kamu ingat-ingat ini.. Jangan menyusahkan diri kita sendiri untuk orang lain. Hidupnya kita seperti cucian piring itu loh. Masih berantakan.’
(YB. B 10. Kc 191)

Cuplikan tuturan (6) neng ndhuwur yaiku tuturan kang dituturake karo wong wadon dewasa, kang wis nduweni anak. Panutur kasebut wis ora duwe bojo lan nguripi anake karo dodolan pecel. Kedadeyan cuplikan tuturan kasebut wayah bengi lan ana neng omahe panutur.

Panutur neng cuplikan tuuran ing ndhuwur lagi cecaturan karo anake. Tuturan kasebut kedadeyan kawitan amarga anake panutur kang lagi entuk pesenan sega pecel akeh saka arek wadon kang ditresnani. Kanggo nggolek kawigatene arek wadon kasebut, dheweke kapengin menahi diskon marang rega sega pecele. Banjur anake panutur marani panutur lan ngomong yen dheweke nyuwun rega sega pecele didiskon. Sawise ngerti yen anake kasebut njaluk diskon rega sega pecele, banjur panutur mangsuli yen urip kulawargane isih susah lan semrawut lan rega sega pecele wis ora bisa didiskon maneh amarga asil saka adol pecel kasebut kang dadi siji-sijine sumber supaya entuk dhuwit.

Adhedhasar cuplikan tuturan neng dhuwur, nuduhake tuturan kang nggunakake prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa. Prinsip *kesopanan* (katrapsilan) kang digunakake yaiku maksim anorrage. Ing kene, panutur nggunakake basa kang apik lan santun, saengga sapa wae kang ngrungokake bisa mangerteni. Panutur kuat lan ngupaya ngandharake marang anake yen kahanan dheweke lan anake saiki lagi ana ing ngisor utawa lagi susah. Panutur uga menahi tuturan yen urip kang wis susah kaebut aja ditambahi kang maneka warna kedadeyan kang ndadekake uripe luwih susah maneh. Senadyan panutur duwe usaha adol sega pecel, nanging dheweke ora ngrasa duwe akeh dhuwit lan ngrasa uripe isih durung tumata kaya kulawarga liyane. Maksim pangalembana uga bisa dibuktekake kanthi dhata ing ngisor iki.

- (8) CJ : “Aku sik tas teka Bay..”
‘Aku barusan datang Bay..’
B : “Pokoke wis rampung, wis ajur.”
‘Pokoknya sudah selesai, sudah hancur.’
(YB. B 24. Kc 208-209)

Ing cecaturan (64), cecaturan antarane panutur yaiku dewasa lanang, lan mitra tutur nom-noman lanang. Panutur yaiku minangka paklik saka mitra tutur, lan mitra tutur minangka nom-noman kang isih sekolah. Kedadeyan cecaturan iki wayah bengi ana neng panggong lomba *band*.

Panutur lagi wae teka panggongan lomba arep nekani kepenakane kang lagi melu lomba *band*. Nalika panutur mlaku arep mlebu gedhunge, dheweke cethukan karo mitra tutur. Panutur kaget nalika ndeleng mitra tutur mlaku mulih saka panggongan lomba kasebut kanthi rupa kang sedhih lan kuciwa. Banjur pantur kandha marang mitra tutur yen dheweke lagi wae tekan nanging mitra tutur kok wis mlaku mulih. Mitra tutur mangsuli yen lombane kabeh wis mari lan wis ancur.

Adhedhasar cuplikan cecaturan ing ndhuwur, nuduhake yen ana panganggonane prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa. Prinsip *kesopanan* (katrapsilan) kang digunakake yaiku maksim anorrage. Neng kene, kang nggunakake maksim kasebut yaiku mitra tutur. Panutur takon menyang mitra tutur kening menapa kok wis mlaku mulih senadyan dheweke lagi tekan. Mitra tutur mangsuli yen lomba *band* wis mari, lan kandha yen penampilane Yowis Ben mau elek, ancur, ora apik kaya liyane.

Topik utawa Objek Cecaturan kang Bisa Diarani *Kesopanan* (Katrapsilan) Basa sajrone Film “Yowis Ben”

Ing kene, topik utawa objek cecaturan minangka bab kang wigati nalika arep ngandharake *kesopanan* (katrapsilan) basa. Bisa diarani kaya mangkono amarga topik utawa objek bisa dideleng saka skala *kesopanan* (katrapsilan). Skala *kesopanan* (katrapsilan) iki digunakake kanggo nemtokake kening menapa tuturan kang dituturake dening panutur utawa mitra tutur nggunakake *kesopanan* (katrapsilan) basa. Tuladhane bisa dideleng ana ing ngisor iki.

Topik utawa Objek Cecaturan Bisa Diarani *Kesopanan* (Katrapsilan) Basa Amarga Jarak Sosial

Skala jarak sosial minangka skala kang luwih akeh ditemokake sajrone cecaturan amarga jarak sosial minangka dhedhasar para paraga nggunakake *kesopanan* (katrapsilan) basa. Sajrone skala jarak sosial, tingkat akrab hubungan antarane panutur lan mitra tutur bisa nemtokake peringkat katrapsilan basa kang digunakake. Tuladhane bisa dideleng neng ngisor iki.

- (9) Salah siji personil *band* kang wis kasuwur cethukan karo penggemare.
‘Salah satu personil band yang sudah terkenal bertemu dengan penggemarnya.’
(YB. B 1. Kc 181-182)
- Topik utawa objek kang bisa kalebu topik kang ngamot *kesopanan* (katrapsilan) basa, kang sapisan yaiku ngenani wong kang kasuwur cethukan karo penggemare. Topik iki dijupuk amarga sajrone topik iki, anane kahanan kang ana ing skala *kesopanan* (katrapsilan). Salah sijine yaiku *sosial distance scale* utawa skala jarak sosial, nuduhake marang pringkat hubungan sosial antarane panutur lan mitra tutur. Tegese yen luwih adoh jarak pringkat sosial, bisa luwih santun tuturan kasebut. Sajrone *film* Yowis Ben, topik iki kang antarane penggemar lan *idola* nduweni jarak sosial, yaiku ora tepang antar siji lan liyane lan penggemar kang namung tukang becak.
- Sajrone topik iki, *kesopanan* (katrapsilan) basa kang digunakake yaiku maksim pangalembana lan anorrage. Maksim pangalembana dhewe, dituturake dening penggemar kang menahi pangalembana marang idolane. Saliyane iku, si personil *band* uga nggunakake maksim anorrage marang penggemar, nalika dheweke ngerti yen dheweke duwe penggemar ora namung siji nanging akeh. Kalorone padha-padha nggunakake prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa amarga dheweke nduweni jarak sosial. Skala jarak sosial uga bisa dibuktekake kanthi dhata ing ngisor iki.
- (10) Nggolek personil maneh kang luwih bagus tinimbang liyane.
‘Mencari personil lagi yang lebih ganteng daripada yang lain.’
(YB. B 16. Kc 199-200)
- Nggolek personil maneh kang luwih bagus tinimbang liyane minangka topik utawa objek kang bisa kalebu topik kang ngamot *kesopanan* (katrapsilan) basa. Topik iki dijupuk amarga sajrone topik iki, anane kahanan kang ana ing skala *kesopanan* (katrapsilan). Salah sijine yaiku *sosial distance scale* utawa skala jarak sosial, nuduhake marang pringkat hubungan sosial, lan antarane panutur lan mitra tutur nduweni sesambungan kanca utawa dulur apa ora. Sajrone *film* “Yowis Ben” ing topik iki, antarane panutur marang wong liyane kang dicritakake nggunakake prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa amarga antarane panutur lan mitra tutur kang nduweni jarak sosial, yaiku antarane siswa SMA kang nduweni jarak sosial amarga durung tepang.
- Sajrone topik iki, *kesopanan* (katrapsilan) basa kang digunakake yaiku maksim pangalembana. Maksim pangalembana iki dituturake dening salah siji personil Yowis Ben kang menahi pangalembana marang kancane kang wis kasuwur neng *Instagram*. Menahi pangalembana uga marang kancane kang dianggep bagus nanging uga nduweni *skill* kang apik. Saliyane iku uga anane maksim anorrage, yaiku nalika salah siji personil ngrasa yen dheweke bakal kalah karo kancane kasebut amarga luwih bagus. Nalika nutur dheweke nggunakake prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa amarga dheweke nduweni jarak sosial marang kang diomongake. Skala jarak sosial uga bisa dibuktekake kanthi dhata ing ngisor iki.
- (11) Ngelingake wong kang tuku sega pecel supaya ora utang.
‘Mengingatkan orang yang beli nasi pecel supaya tidak hutang.’
(YB. B 20. Kc 205)
- Ngelingake wong kang tuku sega pecel supaya ora utang minangka topik utawa objek kang bisa kalebu topik kang ngamot *kesopanan* (katrapsilan) basa. Topik iki dijupuk amarga sajrone topik iki, anane kahanan kang ana ing skala *kesopanan* (katrapsilan). Salah sijine yaiku *sosial distance scale* utawa skala jarak sosial, nuduhake marang pringkat hubungan sosial, lan antarane panutur lan mitra tutur nduweni sesambungan kanca utawa dulur apa ora. Sajrone *film* “Yowis Ben” ing topik iki, antarane panutur marang wong liyane kang dicritakake nggunakake prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa amarga nduweni jarak sosial, yaiku antarane kang adol lan kang tuku pecel, lan kekarone ora kenal.
- Sajrone topik iki, *kesopanan* (katrapsilan) basa kang digunakake yaiku maksim anorrage. Maksim anorrage iki dituturake dening anake kang adol sega pecel, supaya nalika tuku sega pecel ora utang amarga dianggo kanggo mbayar sekolahe. Nalika nutur dheweke nggunakake prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa amarga dheweke nduweni jarak sosial.
- Topik utawa Objek Cecaturan Bisa Diarani *Kesopanan* (Katrapsilan) Basa Amarga Jarak Status Sosial**
- Jarak status sosial neng kene, katon luwih gampang ditengeri. Nalika panutur cecaturan karo mitra tutur kang drajat status sosiale luhur, nalika cecaturan nggunakake katrapsilan basa. Tingkat status sosial kang luhur utawa ora kasebut bisa nemtokake pringkat katrapsilan basa kang digunakake. Tuladhane bisa dideleng neng ngisor iki.
- (12) Nalika Yowis Ben lomba *band*.
‘Ketika Yowis Ben lomba band.’
(YB. B 45. Kc 231-234)
- Topik kang ngamot *kesopanan* (katrapsilan) basa kang sabanjure yaiku nalika Yowis Ben melu lomba *band*. Topik iki dijupuk amarga sajrone topik iki, anane kahanan kang ana ing skala *kesopanan* (katrapsilan). Salah sijine yaiku *authority scale* utawa skala keotoritasan, nuduhake marang pringkat status sosial, yaiku antarane panutur lan

mitra tutur nduweni status kang padha utawa apa ora. Sajrone *film* “Yowis Ben” ing topik iki, antarane panutur marang kanca-kanca liyane kang dicritakake nggunakake prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa amarga nduweni jarak status sosial, yaiku antarane para juri lomba lan personil *band* Yowis Ben kasebut nduweni jarak status sosial yaiku antarane peserta lan juri, saliyané iku uga para juri luwih *senior* ana ing bab musik.

Sajrone topik iki, *kesopanan* (katrapsilan) basa kang digunakake yaiku maksim pangalembana. Tuladhane yaiku nalika para juri padha menèhi pangalembana marang penampilane Yowis Ben lan *band* liyane. Saliyané iku, uga nalika juri muji yen Yowis Ben ora isin nggunakake basa Jawa sajrone lirik lagune. Nalika nutur dheweke nggunakake prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa amarga dheweke nduweni jarak status sosial. Skala jarak status sosial uga bisa dibuktèkake kanthi dhata ing ngisor iki.

- (13) Penziar radhio lagi ngrekam siarane supaya bisa kasuwur kaya Yowis Ben.
‘Penziar radio sedang merekam siarannya supaya bisa terkenal seperti Yowis Ben.’
(YB. B 56. Kc 244-245)

Penziar radhio lagi ngrekam siarane supaya bisa kasuwur kaya Yowis Ben minangka topik kang ngamot *kesopanan* (katrapsilan) basa. Topik iki dijupuk amarga sajrone topik iki, anane kahanan kang ana ing skala *kesopanan* (katrapsilan). Salah sijine yaiku *authority scale* utawa skala keotoritasan, nuduhake marang pringkat status sosial, yaiku antarane panutur lan mitra tutur nduweni status kang padha utawa apa ora. Sajrone *film* “Yowis Ben” ing topik iki, antarane panutur marang kanca-kanca liyane kang dicritakake nggunakake prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa amarga nduweni jarak status sosial, yaiku antarane penziar lan kancane kasebut nduweni jarak status sosial yaiku antarane penziar radhio kang lagi nyuwun tulung penggemar Yowis Ben kang penggaweané dadi tukang becak.

Sajrone topik iki, *kesopanan* (katrapsilan) basa kang digunakake yaiku maksim anorrage. Tuladhane yaiku nalika penziar radhio lagi nyuwun tulung tukang becak kanggo ngewangi ngrekam nalika siaran, nanging tukang becak kasebut blaka yen dheweke ora bisa nggunakake kamera kasebut. Nalika nutur dheweke nggunakake prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa amarga dheweke nduweni jarak status sosial. Skala jarak status sosial uga bisa dibuktèkake kanthi dhata ing ngisor iki

- (14) Padu amarga kabèh personil Yowis Ben ngerti yen Bayu ngapusi.
‘Bertengkar karena semua personil Yowis Ben tau jika Bayu berbohong.’
(YB. B 41. Kc 227-229)

Topik kang ngamot *kesopanan* (katrapsilan) basa sabanjure yaiku nalika Yowis Ben padu amarga kabèh personil Yowis Ben ngerti yen Bayu ngapusi. Topik iki dijupuk amarga sajrone topik iki, anane kahanan kang ana ing skala *kesopanan* (katrapsilan). Salah sijine yaiku *authority scale* utawa skala keotoritasan, nuduhake marang pringkat status sosial, yaiku antarane panutur lan mitra tutur nduweni status kang padha utawa apa ora. Sajrone *film* “Yowis Ben” ing topik iki, antarane panutur marang wong liyane kang dicritakake nggunakake prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa amarga nduweni jarak status sosial, yaiku antarane personil *band* Yowis Ben kasebut nduweni jarak status sosial yaiku salah siji personil Yowis Ben luwih sugih tinimbang liyane.

Sajrone topik iki, *kesopanan* (katrapsilan) basa kang digunakake yaiku maksim pangalembana. Maksim pangalembana iki dituturake dening salah siji penggemar Yowis Ben kang ndeleng salah siji personil Yowis Ben liyane kang asring dolan karo arek wadon kang ditresnani. Saliyané iku, uga ana maksim anorrage, yaiku nalika personil Yowis Ben kandha yen dheweke luwih milih melu ndeleng *handphone* saka kancane amarga dheweke ngeman lan ngirit pulsa utawa *kouta*. Nalika nutur dheweke nggunakake prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa amarga dheweke nduweni jarak status sosial.

Topik utawa Objek Cecaturan Bisa Diarani *Kesopanan* (Katrapsilan) Basa Amarga Tuturan Ora Langsung

Tuturan ora langsung kasebut dimastani kalebu tuturan kang ngamot *kesopanan* (katrapsilan) basa, amarga tuturan kang ora langsung kasebut dinilai luwih trapsila tinimbang tuturan kang langsung. Sajrone skala ketidaklangsungan, tingkat tuturan kang langsung lan ora langsung bisa nemtokake pringkat katrapsilan basa kang digunakake. Tuladhane bisa dideleng neng ngisor iki.

- (15) Bayu nyuwun diskon sega pecel marang Bu Jum kanggo arek wadon kang ditresnani.
‘Bayu meminta potongan harga nasi pecel kepada Bu Jum untuk perempuan yang disukai.’
(YB. B 10. Kc 158)

Bayu nyuwun diskon sega pecel marang Bu Jum kanggo arek wadon kang ditresnani minangka topik utawa objek kang ngamot *kesopanan* (katrapsilan) basa kang kanem. Topik iki dijupuk amarga sajrone topik iki, anane kahanan kang ana ing skala *kesopanan* (katrapsilan). Salah sijine yaiku *indirection scale* utawa skala ketidaklangsungan, nuduhake nalika tuturan kasebut ora langsung, ndadekake tuturan kasebut luwih santun. Banjur sajrone *film* “Yowis Ben”, antarane panutur marang anake kang dicritakake nggunakake prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa amarga antarane Ibu yaiku panutur kasebut lagi matur marang anake nanging nganggo ukara ora langsung.

Sajrone topik iki, *kesopanan* (katrapsilan) basa kang digunakake yaiku maksim anorrage. Maksim pangalembana iki dituturake dening panutur marang mitra tutur kang lagi padu amarga mitra tutur njaluk diskon kanggo rega sega pecel kang dituku karo arek wadon kang ditresnani. Nalika mangsuli, panutur nggunakake prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa amarga dheweke nggunakake ukara kang ora langsung. Skala ota langsung uga bisa dibuktekake kanthi dhata ing ngisor iki

- (16) Bayu dituturi dening Ibune.
'Bayu dinasehati oleh Ibunya.'
(YB. B 51. Kc 239)

Bayu dituturi karo Ibune minangka topik utawa objek kang bisa kalebu topik kang ngamot *kesopanan* (katrapsilan) basa. Topik iki dijupuk amarga sajrone topik iki, anane kahanan kang ana ing skala *kesopanan* (katrapsilan). Salah sijine yaiku *indirection scale* utawa skala ketidaklangsungan, nuduhake nalika tuturan kasebut ora langsung, ndadekake tuturan kasebut luwih santun. Banjur sajrone *film* “Yowis Ben”, antarane panutur marang anake kang dicritakake nggunakake prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa amarga antarane Ibu yaiku panutur kasebut lagi menehi tuturan marang anake kang dirasa beda nalika ana masalah.

Sajrone topik iki, *kesopanan* (katrapsilan) basa kang digunakake yaiku maksim anorrage. Maksim anorrage iki dituturake dening Ibune Bayu, yaiku nalika nuturi yen Bayu kudu dadi arek kang nduweni manfaat kanggo wong liya. Ibune Bayu nuturake ukara kasebut amarga dheweke mangerteni yen Bayu lagi ana masalah nanging Ibune pura-pura ora ngerti. Kanthi ora langsung Ibune kandha marang Bayu yen Bayu sasuwene ana masalah wis ora kaya biyen, dheweke dadi lesu, dadine Ibune menehi semangat marang Bayu. Nalika nutur dheweke nggunakake prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa amarga dheweke nggunakake ukara kang ora langsung.

BAB V PANUTUP

Isine Bab V diperang dadi loro, yaiku (1) dudutan lan (2) pamrayoga, diandharake ing ngisor iki.

Dudutan

Adhedhasar andharan kang wis diandharake lan dijilentrehake ing dhuwur, bisa dijupuk dudutan, yen sajrone cecaturan kedah anane prinsip katrapsilan basa. Prinsip katrapsilan dhewe kaperang dadi nem, yaiku maksim wicaksana, maksim kaloman, maksim pangalembana, maksim anorrage, makasim sepakat, lan maksim simpati. Saliyane iku, uga anane skala katrapsilan kang ndadekake mangerteni ngenani dhuwur cendhake

prinsip katrapsilan sajrone tuturan. Skala katrapsilan kasebut yaiku skala untung rugi, skala pilihan, skala ketidaklangsungan, skala keotoritasan, lan skala jarak sosial.

Banjur sajrone *film* Yowis Ben iki, luwih dimunjerake ana ing maksim pangalembana lan maksim anorrage. Maksim pangalembana dituturake amarga anane apresiasi marang apa kang dideleng, dirasa, lan dilakokake dening wong liya. Dene maksim anorrage dituturake amarga anane rasa andhap asor, kang ngasorake awake dhewe utawa ora nggumedhekake awake dhewe. Maksim-maksim kasebut ora namung dideleng saka tuturan, nanging uga saka konteks tiyap tuturan. Adhedhasar tuturan-tuturan sajrone *film* Yowis Ben, nuduhake yen katrapsilan basa mligine maksim pangalembana lan maksim anorrage kasebut digunakake nalika para paraga nggunakake tuturan kang ora langsung, anane jarak drajat antar paraga, lan anane jarak sosial antar paraga.

Pamrayoga

Asile panliten iki isih akeh kurang lan lupute, mula panliti ngarepake ana panyaru sing asipat mbangun supaya panliten sabanjure bisa kasil luwih apik. Saliyane iku adhedhasar andharan kang wis dijilentrehaake ing ndhuwur, panliti nduweni pangajab kanggo para pamaca, supaya bisa mangerteni ngenani *kesopanan* (katrapsilan) basa, uga bisa nggunakake prinsip katrapsilan basa kang bener lan trep ing cecaturan saben dina. Saliyane iku, uga supaya saka asile panliten iki bisa diterusake karo panliti liyane, lan bisa njingglengi prinsip *kesopanan* (katrapsilan) basa ana ing maksim-maksim saliyanane maksim pangalembana lan anorrage.

KAPUSTAKAN

- Arikunto, Suharsimi. 2006. *Prosedur Penelitian: Suatu Pendekatan Praktek*. Jakarta: Rineka Cipta
- Basir. Udjang Pr. M. 2014. *Keterampilan Menulis*. Surabaya: Bintang
- Basir. Udjang Pr. M. 2016. *Sosiolinguistik: Pengantar Kajian Tindak Berbahasa*. Surabaya: Bintang
- Chaer, Abdul. 1994. *Linguistik Umum*. Jakarta: PT. Rineka Cipa
- Dhanawaty. Ni Made, dkk. 2017. *Pengantar Linguistik Umum*. Bali: Pustaka Larasan
- Ibrahim, Abd Syukur. 1993. *Kajian Tindak Tutur*. Surabaya: Usaha Nasional
- Kementrian Pendidikan dan Kebudayaan Republik Indonesia. 2016. *Kamus Besar Bahasa Indonesia*

Edisi V. Jakarta: Badan Pengembangan dan Pembinaan Bahasa

[a/sinopsis-yowis-ben-ketika-harus-memilih-antara-band-dan-cewek-yang-disukai-833ea2.html](http://www.tentangsinopsis.com/yowis-ben/), diakses tanggal 21 Januari 2019, tabuh 17:00)

Leech, Geoffrey. 2015. *Prinsip-Prinsip Pragmatik*. Terjemahan oleh Oka, M.D.D. Jakarta: Universitas Indonesia

Yuli. 2018. *Sinopsis Film Yowis Ben*. (<http://www.tentangsinopsis.com/yowis-ben/>), diakses tanggal 21 Januari 2019, tabuh 17:09)

Mahsun. 2005. *Metode Penelitian Bahasa: Tahapan Strategi, Metode, dan Tekniknya*. Jakarta: PT Raja Grafindo Persada

Moleong, Lexy J. 2001. *Meodologi Penelitian Kualitatif*. Bandung: CV Remaja

Nawawi, Hadari lan Mimi Martini. 1996. *Penelitian Terapan*. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press

Nugros, Fajar dan Bayu Eko Moektito. 2018. *Yowis Ben*. Jakarta: Starvision. 94 menit

Poerwadarminta, W.J.S. 1939. *Baoesastra Djawi*. Batavia: N.V. Groningen.

Pranowo. 2009. *Berbahasa Secara Santun*. Yogyakarta: Pustaka Belajar

Rahardi, Kunjana. 2005. *Pragmatik: Kesantuna Imperaif Bahasa Indonesia*. Jakarta: Erlangga

Rusminto, Nurlaksana Eko. 2006. *Analisis Wacana Bahasa Indonesia*. Bandar Lampung: Universitas Lampung

Solehudin. 2009. *Handbook Sociolinguistik*. Universitas Pendidikan Indonesia

Sudaryanto, dkk. 1991. *Kamus Indonesia-Jawa*. Yogyakarta: Duta Wacana University Press

Sudaryanto. 1993. *Metode dan Aneka Teknik Analisis Bahasa: Pengantar Penelitian Wahana Kebudayaan secara Linguistik*. Yogyakarta: Duta Wacana University Press

Thomas, Jenny. 1995. *Meaning in Ineraction an Inroduction to Pragmatics*. New York: Longman

Wijana, I Dewa Putu. 1996. *Dasar-Dasar Pragmatik*. Yogyakarta: Andi Yogyakarta

Yule, George. 2014. *Pragmatik*. Jakarta: Pustaka Belajar

Sumber Online

Anandayu, Mita. 2018. *Sinopsis 'YOWIS BEN', Ketika Harus Memilih Antara Band dan Cewek yang Disukai*. (<https://www.kapanlagi.com/showbiz/film/indonesi>)